

5e druk

EEN LERAAR VAN KLASSE

Een goede docent
worden en blijven

Boom

Fred Korthagen
Bram Lagerwerf

Een leraar van klasse

Een leraar van klasse

Een goede docent worden en blijven

Fred Korthagen
Bram Lagerwerf

Vijfde druk

Boom

Omslagontwerp: Haagsblauw, Den Haag
Opmaak binnenwerk: Textcetera, Den Haag

© 2020 Fred Korthagen & Bram Lagerwerf | Boom uitgevers Amsterdam

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden veelelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van reprografische veelelvoudingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp, www.reprorecht.nl). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (art. 16 Auteurswet) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-pro.nl).

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher.

ISBN 978-90-2442-883-0

ISBN 978-90-2442-884-7 (e-book)

NUR 841

www.boomhogeronderwijs.nl

Inhoud

Vooraf	11
1 Inleiding	15
Deel I Didactiek	19
2 Inleiding op de hoofdstukken 3, 4 en 5	21
3 De Voortgangsbepaling	29
3.1 Nieuwsgierig en gul met belonen	29
3.2 Nagaan hoe het werk zelfstandig gegaan is	32
3.3 In kaart brengen en belonen wat succesvol is	33
3.4 Zoeken naar de oorzaak als het werk niet goed gegaan is	36
3.5 Het werk corrigeren	37
3.6 Hulp aan individuele of groepjes leerlingen	37
4 Aansluiten bij de leerlingen	39
4.1 Zorgzaam en uitdagend	39
4.2 Aansluiten op wat tot nu toe geleerd is	40
4.3 Aansluiten op ervaringen uit het dagelijks leven	41
4.4 Aansluiten op behoeften en inspiratie van de leerlingen	44
4.5 Zelfstandig werken in de klas	46
5 Afspraken maken over nieuw zelfstandig werk	47
5.1 Uitnodigend en leidend	47
5.2 Duidelijk maken welk werk er wordt afgesproken	48
5.3 De leerlingen vragen verantwoordelijkheid te nemen	49
6 Inleiding op de hoofdstukken 7 tot en met 10	53

7	Reflectie bij de leerlingen stimuleren	59
7.1	Voor leren begrijpen is eigen actie nodig	59
7.2	Wat is reflecteren?	61
7.3	De leerlingen worden zich bewust van hun manier van doen en verwoorden die	63
7.4	De leerlingen brengen in kaart wat voor hen belangrijk was in hun werk	64
7.5	De leerlingen zoeken naar alternatieve werkwijzen en bepalen hun voornemens voor het vervolg	65
7.6	De reflectiespiraal en zelfregulatie	66
7.7	Ook reflecteren als alles goed gaat	68
8	Dubbele aandacht: product en proces	71
8.1	Product en proces	71
8.2	De details en de grote lijnen	74
8.3	De korte en de lange termijn	74
8.4	Evenwicht brengen in de dubbele aandacht	76
9	Individuele benadering van de leerlingen	79
9.1	De eigenheid van een leerling waarderen	79
9.2	De 80/20-regel	81
9.3	Variatie brengen in werkwijzen en werkvormen	83
9.4	Creativiteit van de individuele leerlingen productief maken	85
9.5	Zelfvertrouwen van elke leerling bevorderen	86
10	Groepsgewijs leren bevorderen	89
10.1	Samen werken en leren	89
10.2	De groepssfeer gebruiken	90
10.3	Gelijkheid en verscheidenheid benutten	91
10.4	Het denken bespreekbaar maken	93
10.5	Doordachte werkvormen gebruiken	93
10.6	Leren samenwerken	99
11	Samenvatting van deel I: Het VAARDIG-onderwijsmodel	103
11.1	De naam van het model	103
11.2	De functie van het model	104
11.3	De VAARDIG-matrix	104
	Verantwoording van deel I	107

Deel II	Klassenmanagement	123
12	Inleiding op deel II	125
13	Een boeiende les	129
13.1	Het VAARDIG-onderwijsmodel	129
13.2	Andere aandachtspunten	131
14	Het fundament van je leiderschap	137
14.1	De basis leggen voor een ordelijke samenwerking	137
14.2	Het meeste leerlinggedrag is gewoontegedrag	138
14.3	Goed gewoontegedrag bevorderen	139
14.4	Goed gewoontegedrag maakt aandacht vrij voor moeilijker zaken	141
14.5	Gedrag wordt opgeroepen door allerlei signalen in en buiten de leerlingen	141
15	Veroorzaak je de onrust zelf?	143
15.1	Je pakt het onhandig aan	143
15.2	Je laat het erbij zitten	145
16	Met zorg de orde herstellen	149
16.1	Hoe sta je ervoor?	149
16.2	Wat doe je?	150
16.3	Je houding tegenover de leerlingen	152
16.4	Ordemaatregelen verstoren de orde	155
16.5	Oefenen!	156
16.6	Onder ogen zien wat er aan de hand is	157
16.7	De situatie groeit je boven het hoofd	157
17	Ordemaatregelen	161
17.1	Oppervlakkige maatregelen	161
17.2	Het blijft onrustig	162
17.3	Ingrijpendere maatregelen	164
18	Strengere maatregelen	171
18.1	Strafmaatregelen	171
18.2	Niet alles kan of mag	172
18.3	Algemene aandachtspunten	174
18.4	Twee maatregelen die wat verder gaan	176
18.5	Als niets meer helpt	181
	Verantwoording van deel II	183

Deel III Je relatie met de leerlingen	193
19 Inleiding op deel III	195
20 De kern van de relatie is het contact	199
20.1 Contact maken en houden	199
20.2 Docentengedrag dat contact verrijkt	202
21 Samenwerken onder jouw leiding	211
21.1 Basiselementen van samenwerken	211
21.2 Overleggen	216
21.3 Te moeilijke werksituaties eerst aanpakken	218
21.4 Beoordelen en selecteren	219
22 Helpen en geholpen worden	223
22.1 De kant van de leraar: hulp bieden en geven	223
22.2 De kant van de leerlingen: hulp vragen en krijgen	226
23 Mede-opvoeden van leerlingen	229
23.1 Een positieve zelfbeleving ontwikkelen	229
23.2 Een mening leren vormen en leren kiezen	235
23.3 Leren omgaan met anderen	240
23.4 Leren omgaan met grenzen en ruimte	244
23.5 Leren denken over de eigen ontwikkeling	246
23.6 Pesten	250
23.7 Begeleiden van leerlingen die speciale aandacht nodig hebben	251
24 Grenzen van het leraarschap	255
24.1 Niet op voet van gelijkheid	255
24.2 Je hebt geen 24-uursdienst	256
24.3 Je kunt niet overal bij helpen	256
24.4 Leren kan niet altijd leuk zijn	257
Verantwoording van deel III	259

Deel IV Doorgroeien in het beroep van docent	269
25 Inleiding op deel IV	271
26 Kennismaken met je werkterrein	275
26.1 Het leven van een beginnende leraar	275
26.2 Wat heb je aan de school en wat vraagt de school van jou?	278
26.3 De samenwerking met collega-docenten	286
27 Je individuele professionele ontwikkeling	291
27.1 Overleven en dan?	291
27.2 Reflecteren	293
27.3 Automatismen ontwikkelen via reflectie en oefening	301
27.4 Inspiratie putten uit je idealen	302
27.5 Kernreflectie	304
28 Onderwijsontwikkeling is teamwork	313
28.1 Weten wat je wilt	313
28.2 Klein beginnen en geleidelijk meer	314
28.3 Schoolontwikkeling	317
29 Onderwijsontwikkelingen in de laatste decennia	319
29.1 Kernpunten van onderwijsvernieuwing	319
29.2 Leerlingen helpen omgaan met vrijheid en verantwoordelijkheid	331
29.3 Geleidelijk meer verantwoordelijkheid bij de leerlingen leggen	339
30 Het VAARDIG-model toegepast op de hele school	347
30.1 Individueel lerende docenten	347
30.2 Groepsgewijs leren met collega's	351
30.3 Congruentie in de ontwikkeling op de verschillende niveaus in de school	353
30.4 Afsluiting	354
Verantwoording van deel IV	357
Lijst van voorbeelden	369
Register	371
Over de auteurs	375

Vooraf

Leraren hebben een mooi en inspirerend beroep. Maar het leraarschap kan soms ook zwaar zijn, want er komt veel bij kijken. Er is een stevige basis aan kennis en vaardigheden voor nodig om dat beroep zo uit te oefenen dat het leren van leerlingen prettig en effectief verloopt. Over die basis gaat dit boek, dat al jarenlang veel lezers trekt. De vijfde druk is opnieuw aangepast aan recente ontwikkelingen in het onderwijs. Actuele onderwerpen zijn toegevoegd, zoals persoonsvorming, inspelen op de behoeften, motivatie en eigenheid van elke leerling, de ontwikkeling van eigenaarschap over het leren, pesten, omgaan met leer- en gedragsproblemen, blended learning en de vernieuwing van examenprogramma's. Verschillende passages zijn herschreven in het licht van nieuwe inzichten, bijvoorbeeld over de ontwikkeling van de hersenen, leerstijlen en het belonen van positief gedrag. Ook zijn vele nieuwe literatuurreferenties opgenomen en diverse links naar interessante websites.

We richten ons op leraren in het voortgezet onderwijs. Vaak horen wij van lezers dat het boek ook nuttig is voor basisschoolleraars en daarom ook op pabo's gebruikt wordt. Inderdaad zijn veel van de thema's uit het boek ook uiterst relevant voor het primair onderwijs. De beschreven voorbeelden en contexten zijn echter afkomstig uit het voortgezet onderwijs. Een geïnteresseerde lezer kan ze meestal gemakkelijk vertalen naar situaties in het basis- en zelfs het hoger onderwijs.

Alles wat in dit boek aan de orde komt, heeft direct te maken met de bekwaamheidseisen die aan leraren worden gesteld. Het woord 'bekwaamheid' gebruiken we echter weinig. In plaats van te spreken over 'bekwaamheden' of 'competenties' is het naar onze opvatting belangrijker om te letten op wat de leraar concreet *doet* en hoe dat leraarsgedrag wordt gestuurd door onderliggende inzichten, overtuigingen, motieven, idealen enzovoort. Daarover gaat een belangrijk deel van dit boek.

De schoolvakken en de didactiek ervan spelen een hoofdrol in het beroep van leraar. Wij richten ons op die elementen van het leraarschap die de schoolvakken gemeenschappelijk hebben. Daarbij gaat het om de volgende hoofdthema's: de didactische aanpak, klassenmanagement en de relatie tussen leraar en leerlingen. In de delen I, II en III gaan we diep in op elk van deze thema's afzonderlijk. Daarna bespreken we in deel IV hoe een beginnende leraar zich in de praktijk kan ontwikkelen tot een professionele docent. Het hoofdthema in dit vierde deel is dan ook doorgroeien in het beroep van docent. Het gaat daarbij om een ontwikkeling die nooit af is.

Deze volgorde van de delen is afgestemd op de gebruikelijke ontwikkelingsweg die leraren meestal bewandelen: meestal is hun eerste zorg hoe ze hun lessen en begeleiding didactisch kunnen vormgeven, daarna beginnen ordeproblemen hun aandacht te vragen en tot slot ontstaat het inzicht dat alles draait om een goede relatie met de leerlingen. We hebben er bij het schrijven van het boek bewust voor gekozen om deze 'concernontwikkeling' te volgen.

We willen met dit boek vooral kennis verspreiden die in de praktijk goed bruikbaar is. We geven daarom veel voorbeelden van onderwijssituaties en van leraarsgedrag, om er vervolgens theorie aan te koppelen. Veel boeken doen dat andersom: ze beginnen met de theorie en laten vervolgens toepassingen zien. Dat blijkt voor het leren van leraren en voor het bevorderen van de toepassing in de praktijk niet altijd de optimale volgorde. Onderzoek laat zien dat het beter werkt om te vertrekken vanuit herkenbare praktijken uit het dagelijks werk, daarin belangrijke principes te laten zien en hier pas later theorie mee te verbinden. Op deze wijze zijn de hoofdstukken in dit boek dan ook opgebouwd.

Op de gekleurde bladzijden aan het eind van elk deel laten we zien dat onze denkbeelden ook wetenschappelijk verantwoord zijn. Deze verantwoordingen kunnen voor geïnteresseerde lezers bovendien dienen als een verdieping en voorbereiding op verdere studie. Het is echter voor een goed begrip van dit boek niet noodzakelijk om de verantwoordingen te bestuderen.

Om de toepassing van de inzichten uit dit boek te ondersteunen, is een speciale webpagina ingericht bij dit boek (www.korthagen.nl/het-boek-een-leraar-van-klasse). Daar zijn bij alle hoofdstukken opdrachten en vragen te vinden. Deze oefeningen zijn ook goed te gebruiken in de opleiding of begeleiding van leraren. Voor lerarenopleiders zijn op deze webpagina ook suggesties te vinden voor het werken met dit boek in de opleiding.

Enkele specifieke thema's komen in dit boek niet of slechts kort aan de orde, zoals de Whole School Approach, hoogbegaafdheidsdidactiek en Nederlands als tweede taal. Over dergelijke thema's zijn specialistische publicaties voorhanden. Voor veel nieuwe ontwikkelingen en actuele thema's geldt naar onze mening dat er pas met succes aan gewerkt kan worden als de basis aanwezig is die we in dit boek aanbieden. Overigens geven we in dit 'basispakket' wel aanzetten voor vernieuwingen en verdiepingen, vooral als het gaat om het bevorderen van zelfsturing door de leerling. We geven daarvoor concrete richtlijnen. Door het volgen van die richtlijnen worden leraren en leerlingen gestimuleerd om als samenwerkingspartners aan de slag te gaan met het doel dat de leerling eigenaarschap ontwikkelt over het eigen leerproces. In de loop van dit boek wordt geleidelijk steeds beter zichtbaar wat dat inhoudt voor het gedrag van docenten.

Af en toe stellen we in dit boek persoonlijke vragen. Dat brengt ons ertoe de lezer te tutoyeren. Onze uiteenzettingen worden daardoor minder afstandelijk, hopen we. Verder gebruiken we de woorden 'docent' en 'leraar' door elkaar. Het ene kan het andere vervangen. Doorgaans bedoelen we er ook docentes en leraressen mee. Soms is er aanleiding dat precies aan te geven.

De medeauteur van dit boek, Bram Lagerwerf, is helaas in 2011 overleden. Hij heeft veel bijgedragen aan dit boek. Daarom is het passend dat hij ook bij deze vijfde druk als medeauteur vermeld blijft.

We hadden dit boek niet kunnen schrijven als we niet zoveel lessen in de praktijk hadden gezien en verhalen over lessen hadden gehoord. We danken al die (aanstaande) leraren die ons in de loop der jaren een blik in hun les hebben gegund, met name Harm Udding en Hilde Dekkers, die een aantal heel specifieke voorbeelden lieten zien. Ook Frances van Donselaar, Ari de Heer, Ellen Nuijten en Marjolijn Voogel van uitgeverij Boom hebben meegedacht en bijgedragen aan dit boek. Veel wetenswaardigheden zijn ontstaan in gesprekken met onze collega's in de lerarenopleiding, op scholen en in onderzoeksgroepen, al is niet meer duidelijk wat precies van wie komt. Ook die collega's zijn wij veel dank verschuldigd.

Voor leraren en scholen die met volgende ontwikkelstappen bezig (willen) zijn, hebben wij de boeken *Leren van binnenuit* en *Krachtgericht coachen* geschreven, die inmiddels ook veel bekendheid genieten. Hopelijk blijven onze boeken bijdragen aan kwaliteit en inspiratie in het onderwijs.

Fred Korthagen
Utrecht, najaar 2019

Didactiek, klassenmanagement, relatie met de leerlingen en professionele ontwikkeling

Volgens het veelgeciteerde boek van Hattie (2012), *Visible learning for teachers*, is de leraar de belangrijkste factor voor het leren van leerlingen. In dit boek bespreken we de basis van het leraarschap. Docenten hebben in de klas met drie hoofdthema's te maken: de didactische aanpak, klassenmanagement en het onderhouden van een goede relatie met de leerlingen. Bij de didactische aanpak gaat het er vooral om de leerlingen in actie te brengen om te leren. Men spreekt in dit verband over de rol van de leraar als 'didacticus'. Klassenmanagement begint al bij de zorg voor een goede les zodat je de leerlingen kunt boeien en ze geen tijd hebben voor iets anders. Dit wordt vaak gekoppeld aan de leraarsrol van 'presentator', maar het gaat om meer dan alleen presentatievaardigheden. Een goede relatie met de leerlingen begint met het leggen van menselijk contact. De leraar heeft dus ook de rol van 'gastheer' en 'pedagoog'.

Didactiek, klassenmanagement en relatie zijn in het geding zodra je als leraar de klas binnenloopt; ze beïnvloeden elkaar over en weer. Het zijn de drie hoofdthema's van het leraarschap. Ze zijn in de praktijk niet te scheiden, maar we beschrijven ze in de delen I, II en III wel apart. Deel IV gaat over de levenslange ontwikkeling van de docent. Daarmee presenteren we in dit boek een concrete uitwerking van de huidige bekwaamheidseisen voor leraren, zoals gepubliceerd in het *Staatsblad* (2017).

Introductie op deel I Didactiek

Didactiek gaat over hoe je leerlingen kunt helpen bij het leren. Goed kunnen uitleggen is maar een stukje van wat daarvoor nodig is. Je hebt als leraar bijvoorbeeld ook vaak de rol van 'coach', onder andere als je een leerling helpt die worstelt met een leertaak, maar ook als je leerlingen begeleidt op de weg naar eigenaarschap over hun eigen leren.

Uit onderzoek naar hoe leerlingen leren blijkt dat het vooral van belang is om de leerlingen zelf productief aan het denken zetten. Wat ze leren door zelf goed na te denken over wat ze doen, is veel meer waard dan wat ze opsteken door alleen te luisteren naar een leraar die iets uitlegt.

De hoofdvraag van de didactiek is daarom: *hoe kun je het eigen denkvermogen van de leerlingen productief maken?* Het is de kunst om met vragen, problemen en opdrachten hun denken zo te ondersteunen dat ze zelf steeds een stapje verder kunnen zetten.

Een van de belangrijke dingen daarbij is dat je gebruikmaakt van wat de leerlingen al weten of ooit hebben meegemaakt. Dat moet je dan wel als leraar eerst te weten zien te komen, maar met een gezonde dosis nieuwsgierigheid kom je een heel eind.

Om de praktische uitvoering van deze ideeën mogelijk te maken, geven we in deel I eerst een fasering aan voor een les of begeleidingsperiode (de hoofdstukken 3, 4 en 5) en daarna vier richtlijnen voor leraarsgedrag (de hoofdstukken 7 tot en met 10). In hoofdstuk 11 vatten we deel I samen in het VAARDIG-onderwijsmodel.

Introductie op deel II Klassenmanagement

Klassenmanagement lijkt in ordelijk verlopende lessen vanzelf te gaan; als leerling merk je niet goed hoe de leraren dat doen. Als student aan een lerarenopleiding herinner je je daardoor vooral de ‘ordemaatregelen’: opmerkingen, vermaningen, straffen, de klas uitsturen en andere dingen die een leraar doet wanneer orde houden al niet meer zo goed wil lukken.

Een goede werkorde in een les organiseren is een ingewikkeld proces dat veel oplettendheid vraagt. Ordeverstoringen beginnen klein; die kleine oorzaken zijn voor een ‘deskundige’ nog gemakkelijk bij te sturen. Als je kleine verstoringen echter niet ziet, of ze negeert, of er zelfs onhandig op reageert, kan het gemakkelijk uit de hand lopen. Ook grote wanordelijkheden kunnen deskundige leraren normaal gesproken wel weer oplossen; voor een beginner is dat soms niet meer te doen.

Klassenmanagement begint dus bij zorgvuldig starten met allerlei dingetjes waar je als leerling vroeger geen oog voor had en die je als docent moet leren zien en leren hanteren. Daarnaast is het nodig dat je leert heel duidelijke ordeverstoringen aan te pakken.

In deel II bespreken we eerst allerlei zaken die een ordelijk verloop van de les bevorderen of tegenwerken (de hoofdstukken 13 tot en met 16). In de hoofdstukken 17 en 18 gaan we in op een aantal concrete ordemaatregelen.

Introductie op deel III Je relatie met de leerlingen

Je bent als leraar al een eind op weg als je menselijk contact hebt met de leerlingen. Je merkt dit vooral wanneer je met individuele of groepjes leerlingen gesprekje kunt voeren tijdens of na de les. Maar het zit 'm eigenlijk vooral in dingen als persoonlijke opmerkingen, interesse hebben voor elkaar en luisteren naar elkaar in de loop van de les. Uit zo'n contact kan zich een leiderschapsrelatie ontwikkelen waarin de leerlingen jou als leider erkennen. Je hoeft dan niet bij elke opdracht te 'bevechten' dat ze doen wat jij zegt; opdrachten van een leider accepteren ze en voeren ze normaal gesproken uit (hoofdstuk 20).

De relatie die je hebt met de leerlingen is er een in een grote rij van allerlei relaties die er zijn: familierelaties, vriendschapsrelaties, hulpverleningsrelaties, gezagsrelaties, noem maar op. Wat is er zo specifiek in de relatie tussen leraar en leerlingen?

We noemen drie hoofdkenmerken:

- 1 *Het is een samenwerkingsrelatie.* Het doel van jullie samenwerking is om zo samen te werken dat de leerlingen van alles leren en straks met een diploma van school kunnen. Leraar en leerlingen zijn hierin behoorlijk afhankelijk van elkaar; jij kunt je werk pas goed doen wanneer de leerlingen hun werk serieus nemen, en andersom natuurlijk. Hoe kun je daarbij het gezag van je leiderschap gebruiken? Daarover schrijven we in hoofdstuk 21.
- 2 *Het is een relatie van helpen en geholpen worden* waarin jij de leiding hebt. Jij bent de helper en zij zijn degenen die geholpen worden bij het leren. Goed en efficiënt helpen is een hele kunst (hoofdstuk 22).
- 3 Wanneer je leerlingen nog niet volwassen zijn, is het ook een *opvoedingsrelatie*. Als docent ben je dan – of je nou wilt of niet – een volwassene die mee- (of tegen)werkt aan de opvoeding van de leerlingen. Ook al doe je niets bijzonders, je hebt toch invloed, alleen al doordat je een voorbeeld bent om al of niet na te volgen. In onze ogen behoort het tot de taak van een docent in pedagogisch opzicht naar vermogen bij te dragen aan de ontwikkeling van de leerlingen (hoofdstuk 23).

Elk van deze drie kenmerken heeft zijn eigen specifieke problemen en mogelijkheden, maar het leiderschap hebben ze gemeenschappelijk. Dit leiderschap

vraagt om een voortdurende deskundige afweging: wat bepaal jij als docent zelf en wat laat je aan de leerlingen over?

We sluiten deel III af met hoofdstuk 24 over grenzen van het leraarschap.

Introductie op deel IV Doorgroeien in het beroep van docent

Didactiek, orde en relatie zijn drie hoofdthema's van het leraarschap. Maar zelfs als je die aardig onder de knie hebt, houdt jouw ontwikkeling niet op. Dat ondervind je al wanneer je na je opleiding, als beginnend docent op een school gaat werken. Je merkt dan dat je nog veel niet weet of kunt. *Er valt nog zoveel voor je bij te leren eer je een professioneel docent bent*, en ook dan nog moet je zorgen dat je ontwikkelingen in het onderwijs bijhoudt. Die voortdurende professionele ontwikkeling doe je niet alleen, maar samen met je collega's.

In hoofdstuk 26 bespreken we je intrede als docent in de schoolwereld. In de hoofdstukken 27 en 28 is je blijvende beroepsontwikkeling aan de orde, individueel en in schoolverband. Hoofdstuk 29 gaat over onderwijsontwikkelingen in de laatste decennia. We sluiten in hoofdstuk 30 af met een verbreding van het toepassingsgebied van het VAARDIG-onderwijsmodel uit hoofdstuk 10.

Didactiek, klassenmanagement en relatie zijn niet te scheiden

De drie hoofdthema's van het leraarschap, didactiek, klassenmanagement en relatie, kun je geen van drieën ooit verwaarlozen. Het is wel eens verleidelijk om de klas te vragen nu even goed op te letten en niets te vragen zodat jij je geheel aan het uitleggen kunt wijden. Maar dat leidt al snel tot eenrichtingsverkeer, met het risico dat een groot deel van de klas zich niet meer betrokken voelt. Het kan zijn dat je een klassengesprek wijdt aan de orde, maar dat kan nooit zonder dat duidelijk wordt wat dit voor het leerwerk betekent en al doende ben je bezig de relatie met de klas te verbeteren.

En als je bijvoorbeeld met de klas bespreekt dat jij met hen een samenwerkingsrelatie wilt opbouwen, kan dat alleen maar in een ordelijke sfeer en met het oog op jouw hulp bij hun leren. Je hebt dus in de klas altijd meer of minder bewust aandacht nodig voor én de didactiek én klassenmanagement én je relatie met de klas. Toch bespreken we deze drie hoofdthema's van het leraarschap elk afzonderlijk in de delen I, II en III.

Een leraar van klasse biedt docenten praktische handvatten voor hun dagelijks werk. De auteurs vertalen een schat aan onderwijskundige, didactische en pedagogische kennis naar de concrete onderwijspraktijk. Daarmee is dit werk een inspiratiebron voor docenten in allerlei onderwijscontexten, van meer traditionele scholen tot scholen die volop met vernieuwingen bezig zijn.

De hoofdthema's in het boek zijn: (1) didactiek, (2) klassenmanagement en (3) de relatie van de leraar met de klas. Een vierde thema is de continue professionele ontwikkeling van docenten in de beroepspraktijk. Deze thema's worden uitgewerkt binnen de visie op onderwijs waarin de leerlingen geleidelijk steeds meer verantwoordelijkheid leren dragen voor hun leerprocessen en -resultaten. De vele praktische voorbeelden maken duidelijk hoe docenten dit voor elkaar kunnen krijgen.

Deze vijfde druk is volledig herzien en geactualiseerd. Het boek is bestemd voor beginnende en ervaren docenten, schoolleiders en begeleiders van docenten. Het verbindt theorie en praktijk en laat zien hoe boeiend het leraarsberoep kan zijn. Ook is het zeer geschikt als handboek in de lerarenopleiding. Alhoewel de voorbeelden uit het voortgezet onderwijs komen, is het boek ook zeer bruikbaar voor (de opleiding van) basisschoolleiders en docenten in het hoger onderwijs.

Prof. dr. Fred Korthagen is emeritus hoogleraar onderwijskunde en trainer, gespecialiseerd in de professionele ontwikkeling van leraren. Hij was leraar en lerarenopleider en heeft een brede expertise in onderwijsonderzoek. Hij ontving internationale prijzen voor zijn wetenschappelijke werk.

Drs. Bram Lagerwerf was lang werkzaam als leraar en als lerarenopleider en later als coach en supervisor van docenten in alle sectoren van het onderwijs. Hij overleed in 2011.

Afzonderlijk en samen publiceerden zij vele artikelen en boeken, waaronder het boek *Leren van binnenuit*.

ISBN 978-90-2442-883-0

9 789024 428830

www.boomhogeronderwijs.nl

